

N:o 301.

Af herr **C. A. Lindhagen**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af postverkets utgiftsstaten för år 1909 m. m.*

De kvinnliga statstjänstemännen hafva, liksom alla medborgaregrupper, som sakna politiskt inflytande, att bestå en synnerligen ojämn kamp för sina rättigheter. Ett belysande exempel härpå lämnar särskildt postverket.

Till en början voro därstädes de kvinnliga tjänstemännen i ganska afsevärd mån likställda med de manliga enligt författningarna. Genom 1899 och 1902 års lönerogleringar för verket fastställdes sedan större begränsningar för kvinnas befordran till högre sysslor och i högre lönegrader; men i befattningar, till hvilka befordran ägde rum för både man och kvinna, upprätthölls fortfarande likställighet. I den nu framlagda lönestaten är äfven detta likställighetsförhållande upphäfdt. Inom enahanda tjänster äro där för samma arbete lönerna satta högst väsentligt lägre för kvinna än för man.

Under hela denna tid ha dock de kvinnliga posttjänstemännen icke stått overksamma utan med alla till buds stående medel sökt häfda sin ställning och detta i själfva verket både mot högsta förmän och manliga kamrater. Bland de förra lära sedan länge dväljas makter så öfvertygade om obehörigheten i de kvinnliga tjänstemännens anspråk, att de senare själfva fått det intrycket, att de därifrån hafva att oafbrutet vänta motstånd mot så godt som allting, som kan vara ägnadt att på något sätt befrämja deras välfärd. De manliga tjänstemännens motstånd mot de kvinnliga kamraternas sträfvanden till större jämlikhet har åter gifvit anledning till, att kvinnorna vid sidan af tjänstemännens gemensamma fackförening nödgats bilda en särskild sammanslutning. Nu omsider äro de kvinnliga

tjänstemännen definitivt tillbakakastade inom ett anspråkslöst inhägnadt område. Tillfredsställelsen häröfver säges vara allmän bland verkets högre såväl som lägre manliga ämbets- och tjänstemän.

Dylika segrar varda dock ej bestående. Ty de byggas på orättens grund. Man skall visserligen ännu en tid opåtaladt kunna, såsom alltjämt sker, säga de kvinnliga tjänstemännen, att de ej hafva rätt att göra anspråk på närmelsevis samma lefnadsbehof som männen. Länge ännu skola väl ock bepröfvade kvinnliga arbetsveteraner underkastas den förödmjukelsen att unge män, som de kanske upplärt, skola med deras förbigående befordras till högre befattningar eller högre löneinkomster. Den oundvikliga uppgörelsen kommer i alla fall en dag förr eller senare.

Emellertid gifves det också en förmildrande omständighet. För de manliga tjänstemännen gäller det kanske i viss mån kampen för tillvaron; åtminstone äro de ursäktade om de föreställa sig, att så är förhållandet. Med synnerligt fog kunna de särskildt göra gällande, att en familjeförsörjares behof är större än en ensam kvinnas. Men det stora förbiseendet är, att man aldrig tillika framhåller, att en familjeförsörjares behof också måste vara större än ensam mans. Härmed är man inne på den lösning, till hvilken man, så vidt jag kan se, alltid måste återkomma, nämligen den, som ifrågasattes i herr Saedéns nyligen i Andra Kammaren behandlade motion om nya grunder för statstjänstemännens löneregleringar.

Efter denna inledning återstår dock nu endast att konstatera, att ett nytt system i den ena eller andra riktningen icke står att vinna under nuvarande förhållanden. Det gäller att se till, i hvad mån inom det nu föreslagna systemet några förbättringar stå att vinna till kvinnornas förmån.

I detta afseende har från posttjänstemännens förening hos Kungl. Maj:t begärts, utom den större förmånen af en höjning af de manliga postexpeditörernas begynnelselö, dessutom för kvinnliga postexpeditörer och kvinnliga 1:ste postexpeditörer den mindre förmånen af ett 4:de ålderstillägg å 200 kronor att utgå efter 12 års tjänstgöring äfvensom fixerandet af 25 1:ste postexpeditörspatser såsom uteslutande tillkommande kvinnor. Vidare har kvinnliga postföreningen begärt, förutom ofvanstående ålderstillägg — de upplystes af förfarna män, att det ej gick an att påyrka förhöjning af begynnelselö annat än för manliga tjänstemän — och ett fixeradt antal 1:ste postexpeditörstjänster, dessutom fixering af kvinnors befordringsrätt till postmästaretjänst. Slutligen har det lilla antal kvinnliga tjänstemän, som för närvarande

tillhör andra lönegraden, anhållit att i aflöningshänseenden blifva likställda med manliga postexpeditörer.

Af dessa kraf å förändringar i den kommissions förslag, som ligger till grund för den kungl. propositionen, har i denna senare bifallits endast fixerandet af 25 kvinnliga 1:ste postexpeditörsplatser.

Af de öfriga krafven ha ansetts ur riksdagshänsyn oportuna endast höjningen af de manliga postexpeditörernas begynnelselön samt ett fjärde ålderstillägg för vissa kvinnliga tjänstemän, och komma dessa fordringar att göras till föremål för en riksdagsmotion från annat håll. Det återstår således här att upptaga de två återstående frågorna till något skärskådande.

Hvad då först angår det af de kvinnliga tjänstemännen begärda *fixerandet af det antal postkontor*, som bör besättas med kvinnor, så synes detta kraf till en början endast vara en naturlig och påkallad konsekvens af det i propositionen framlagda systemet. Man har där förvägrat kvinnorna att såsom de manliga tjänstemännens jämlikar konkurrera om platserna efter förtjänst och skicklighet; i stället har noga fixerats det mindre och sämre mått af anställningar, som ansetts höra förunnas kvinnorna. I öfverensstämmelse härmed har också bestämts, att kvinnorna skola hafva 191 postexpeditörs- och 25 1:ste postexpeditörsplatser. Man kan då fråga, hvarför systemet ej skall fullföljas äfven i fråga om postmästarebefattningarne af 3:dje och 4:de klass, till hvilka kvinnor äfven skulle kunna befordras.

Propositionen lämnar härpå i anslutning till kommissionens yttrande i ämnet endast det sväfvande svaret, att i detta fall skall vanlig konkurrens efter kompetens mellan män och kvinnor blifva befordringsnormen.

Kvinnorna veta emellertid af lång erfarenhet hvad detta betyder för dem. Granskar man motiven närmare, finner man också, att kommissionen, hvars uppfattning Kungl. Maj:t förmålt sig dela, förmenat, att befordran till 3:dje klassens postkontor endast »i enstaka fall» bör ifrågakomma för kvinnor samt att, såsom orden falla, »ett ej ringa antal postkontor i den föreslagna 4:de klassen böra kunna anförtros åt kvinnor». Kommissionen uppräknar i detta afseende såsom lämpade för kvinnor 25 särskilda fjärde klassens postkontor, af hvilka dock, enligt hvad jag har mig bekant, åtminstone ett nyinrättadt, kalladt Stockholm 12, kommer att tillsättas redan i år och då sannolikt på sedvanligt sätt besättes med en man. Man har också i liflig erfarenhet, hvilka omöjligheter alltjämt upprestes för kvinnorna att få befordring till nuvarande 2:dra postexpeditörsgraden, sedan det 1899 bestämdes, att kvinnor en-

dast i »vissa fall» skulle få komma dit, och hur obevekligt man väl satt de dugligaste kvinnor att mot sin ordinarie tjänsts lägre betalning upprätthålla högre särskildt ansträngande befattningar, men vägrat dem nämnda befordran under allehanda undanflykter. Resultatet kommer med all visshet således att blifva detsamma med befordran till postkontoren; man kommer att befordra kvinnor till det minsta möjliga antal postkontor och på samma gång se till, att de äfven få endast de sämsta platserna. Det är alldeles tydligt, att de kvinnliga tjänstemännen hafva synnerligt fog för sin mycket bestämda fordran, att ett fixerad antal postkontor — enligt deras anspråkslösa önskan minst 25 — skola, om kompetenta sökande anmäla sig, besättas med kvinnor. De förmena, att infriandet af de halfva löftena bör på något sätt garanteras i lönestaten och ej göras beroende uteslutande på administrativt godtycke. Någon oöfvervinnerlig svårighet att tillämpa en fixering af antalet platser bör väl ej uppkomma i detta fall mer än inom telegrafverket, där 100 kommissarie-tjänster, hvilka där motsvara postmästarebefattningarna, särskildt blifvit afsedda för kvinnor.

Hvad slutligen angår förutnämnda *kvinnliga postexpeditörer inom 2:dra lönegraden*, så skola dessa enligt handlingarna vara 21, af hvilka 3 tillsatts 1906 och de öfriga före 1899 års lönereglering, men lär enligt uppgift endast 17 af dessa komma att kvarstå i tjänsten vid den nya statens trädande i kraft. Dessa tjänstemän skulle enligt det nya förslaget degraderas från den lönegrad, till hvilken de på grund af stora meriter och tjänsternas ansvarsfulla beskaffenhet med mycken möda kommit upp, blott därför, såsom det säges i motiven, att »denna lönegrad icke varit afsedd för kvinnliga innehafvare». Man tröstar dem visserligen i motiven med att »en del enligt hvad kommissionen antager skulle komma, att vid regleringens genomförande vinna befordran till de föreslagna högre befattningarna».

Men för det första är detta blott ett antagande och vidare kommer en dylik befordran merändels att medföra en minskning i deras nuvarande löneförmåner, särskildt i deras pensioner och slutligen lämnas ingen upplysning om, hvilket vederlag man ämnar gifva den återstående delen af dessa tjänstemän. Man kan möjligen säga att de kunna stå kvar på den gamla lönestaten, men därmed afsäga de sig den framkomst i öfrigt, som alltid ligger i möjligheten att vinna befordran. Principellt riktigast vore nog därför, att dessa kvinnliga tjänstemän, som vunnit tillträde till den för män hufvudsakligen afsedda 2:dra lönegraden, äfven fortfarande, på sätt de begärt, i nya staten likställas med manliga post-

expeditörer. Då emellertid hela systemet i den nya staten är byggt på den grundsatsen, att en kvinna måste hafva det betydligt sämre än en man i samma befattning, så är det kanske för vågadt att på någon punkt ifrågasätta brytandet af harmonien i ett dylikt system. Hvad de emellertid alltid böra kunna begära är, att vid öfvergång till nya staten ej i någon befattning erhålla mindre förmåner än de hittills uppburit och dessutom särskildt få åtnjuta det nya dyrortstillägget. Detta är visserligen, så vidt angår själfva aflöningen, i viss mån tillgodosedt genom 4:de paragrafen i öfvergångsbestämmelserna, men beträffande pensionen kommer en högst betydande och kännbar nedsättning att äga rum.

På grund af hvad ofvan anförts, hemställes,

att Riksdagen i propositionen n:o 168 om postverkets utgiftsstater måtte besluta följande ändringar, nämligen:

1:o) att befordran till postkontor inom 3:dje och 4:de klasserna till ett antal af sammanlagdt minst 25 förbehållas kvinnliga posttjänstemän;

2:o) att de kvinnliga posttjänstemän, som för närvarande äro placerade inom 2:dra lönegraden, skola vid öfvergång till nya lönestaten i hvarje befattning åtnjuta dels i ordinarie aflöning ett belopp, som ej får understiga hvad för närvarande i sådant afseende tillkommer dem, med tillägg därutöfver af dyrortstillägg enligt nya staten och dels pension, ej understigande hvad de för närvarande äro berättigade till.

Stockholm den 24 april 1908.

Carl Lindhagen.